Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

№ 241 (4877)
ВОСКРЕСЕНЬЕ
ДЕКАБРИИН
9
1945 он

ВКП(б)-тэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Советэй ба ВКП(б)-тэй Улан-Удын Горкомой орган.

Сэн 20 м/н.

Ерэхэ жэлэй январь һарада түрүү малшадай республиканска зүблөө үнгэргэхэ гэжэ ВКП(б)-гэй обком ба республикын Совнарком шиидхэбэ.

Энэ зүблөөндэ хабаадаха эрхэ олохын түлөө социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэе!

Түрүү малшадай зүблөөндэ хабаадалсахын түлөө мүрысэе!

Үни удаан ба дулааханаар үргэлжэлһэн намарай саг дүүрэжэ, газар нютагнай саһаар бүрхөөгдэбэ гээшэ. Малшадай эршэмтэй шангаар, өсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр ажаллаха саг ерэбэ. Республикын түрүү колхозууд болон фермэнүүд болбол Байгалай шэрүүн хүйтэн үбэлые бүрин түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтажа байна. Түрүү колхозуудай малшад хадаа малай үбэлжэлгэдэ бүри үнинэй һайнаар бэлэдхэжэ, адуу малаа садхалан ба дулаан үбэлжэлгөөр хангаха бүхы арга-боломжотой болоһон байна.

Жэшээлхэдэ, Иволгын аймагай Гельбириин сомоной В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой члену́д адуу малаа гээлтэ хоролтогүйгөөр үбэлжүүлхэ тушаа хамаг бүхы һаналаа бүри эртээнһээ табиһан дээрэһээнь, үбэлэй үедэ адууһа малда элбэг дэлбэг хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэһээ гадна, дулаан байраар хангажа шадаа. Малайнгаа үбэлдөө бэлшэхэ ба үһалха газар бүрин гүгэс балдаад, мүнөө үбэлжэлгые эмхитэй гуримтайгаар үнгэргэжэ байна. Нарай малай гээлтэ хоролтодо орохо ябадал эндэ үзэгдэнэгүй. Тус колхоз малажал үсхэбэрилхэ гүрэнэйнгөө түсэбые бүхы түрэлөөрынь үлүүлэн дүүргэнхэй.

Адуу мал үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэбые холо үлүүлэн дүүргэһэн Хоринин аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэнэ. Энэ колхозой малшад адууһа малаа тобир тарганаар үбэлжүүлжэ, аймаг ба республика соогоо түрүү колхозуудай нэгэнэй һуурине хүндэтэйгөөр эзэлхэ нэгэн хүсэлэнтэйгөөр, унаһан малгайгаа абангүйгөөр хүдэлмэрилжэ байха юм. Тэрэшэлэн Торинин аймагай «Авангард» гэжэ хүдөө ажалай артелиин хонинной товарна фермэ республикын түрүү фермэнүүдэй нэгэндэ тоологдохо зүйрээ үбэлжэлгые эрхим һайн бэлэдхэлтэйгээр угтаба.

Закаменай аймагай «Улаан Далхай», Молотовой нэрэмжэтэ, Курумканай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, Тарбагатайн аймагай «Победитель» гэжэ колхозууд малай үбэлжэлгые муу бэшээр эмхидхэбэ. Иимэ түрүү колхозууд болон фермэнүүд бусашье аймагуудаар ябаһала олон бии. Эдэ түрүү колхозуудай ба фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд болбол түрүү малшадай республиканска зүблөөндэ хүндэтэ һуури эзэлхэ зорилготойгоор үнэхөөрөө баатаршалга гаргажа хүдэлмэрилхэтээ хамта, малай үбэлжэлгын түрүүшын үдэрнүүдтэ элирүүлэгдэһэн дутуу дунда зүйлнүүдые ябуул хоорондоо усадхана.

Гэбэшье, зарим аймагуудай колхозуудаар малай үбэлжэлгые эмхидхэхэ хүдэлмэри тон хангалтагүйгөөр хэгдэжэ байһан баримтанууд үзэгдэнэ. Олонхи колхозуудай правлени болон партийна эхин организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд хадаа саһанай орохоһоо урда тээ үбэлжэлгэдэ бүрин түгэс бэлэмди гэжэ хэлэбэшье һаа, мүнөө газар нютагайнгаа саһаар бүрхөөгдөөд байхада ехээр сошордобо. Эдэнэрэй хүдэлмэридэ ехэхэн дутуу дунда зүйлнүүд олоор элирүүлэгдэбэ.

Хэжэнгын аймагай «Ленинэй зам» колхоздо аяар 9 толгой тугал, тус аймагай Кировэй нэрэмжэт колхоздо 7 толгой залуу мал үбэлжэлгын түрүүшын үдэрнүүдтэ гээлтэдэ оробо. Тэрэшэлэн «Комсомол» колхоздо залуу малай эбшэлхэ ябадал үзэгдөө. Энээнэй шалтагаанинь имагта шанар муутай үбһэ тэжээлһээ ба муугаар харууһалһан дээрэһээ болоһон байха юм. Тиин, энэ байдалые усадхаха тушаа аймагай хүтэлбэрилхы организацинууд тэрэ дары хэмжээ-ябуулганууды абаһан байгаа. Зүгөөр, энэ баримтанууд юу харуулнаб гэхэдэ, гүбхын түрүүндэ нэрлэгдэһэн аймагай партийна ба советскэ организацинуудай үмэнэһөө малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэхэ үедэ бодото хэмжээ-ябуулгануудые абаагүй байһаниинь эли тодоор харуулна бэшэ гү?

Мүн Яруунын аймагай зарим колхозууд малай үбэлжэлгэдэ горьтой һайнаар бэлэдхэжэ шадаагүй байха юм. Юундэб гэхэдэ, һаяхан «Улаан Туя» колхозой 3 толгой залуу мал имагта харууһа муутай дээрэһээ ухэһэн байгаа.

Олонхи аймагуудай колхозууд үбһэ тэжээлээ зүбөөр ба гамтайгаар гаргашалха тушаа анхарал оролдолгоёо тон багаар хандуулна гэхэдэ болохо. Хэжэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ колхоз үбэлжэлгын түрүүшын хэдэн үдэр соо 75 центнер һолоомо үлүүлэн гаргашалба. Байкало-Кударын аймагай «Большевик» колхоз ехэхэн тоонэй үбһэ тэжээл тогтоогдоһон нормоһоо үлүүлэн гаргашалба.

Тэрэшэлэн үбһэ тэжээлые үрилтэ хоролтодо оруулха ба хулгайлха гэхэ мэтын бузагай баримтанууд зарим колхозуудаар элирүүлэгдэнэ. Жэшээнь, Заиграйн аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Дымбрылов гэгшэ колхозойнгоо үбһэ тэжээлээр арайхан гэжэ 30 процент хангагдаһан байһыень мэдэжэ байбашье һаа, 7 ашаа үбһэ ондоо тээшэнь худалдаад, тэрээнэй түлөө абаһан мүнгые үбэршэлһэн байна. Иволгын аймагай «Красный пахарь» гэжэ артель малай үбэлжэлгын эхилхын урда тээ 300 центнер ногоон һолоомотой байһан аад, мүнөө арайхан гэжэ 10 центнер үлөөгөөд байна. Энэнэй ехэнхи хубине хулгайлжа абаһан ба ондоо тээшэнь худалдаһан нюурнууд байбашье һаа, хуулиин хатуу хэмжээдэ үшөө оруулагдаагүй байһаар. Тус колхоз үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө мини 26,5 процент дүүргэһэн юм.

Иимэ байдалые саашадаа заахашье тэсэжэ болохогүй. Үбһэ тэжээлые үлүүлэн гаргашалха, хулгайлха гү, али худалдаха ябадалтай колхоз ба фермэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд бүхэн, малажал дээрэ хүдэлмэрилдэг колхозник бүхэн хатуу шангаар тэмсэжэ, түбхын түрүүндэ, нийтын малые үбһэ тэжээлээр үбэлэй үедэ дүүрэн хангаха үүргэтэй болоно.

Адуу малай үбэлжэлгын түрүүшын үдэрнүүдтэ элирүүлэгдэһэн дутуу дунда зүйлнүүдые тэрэ дары усадхаха тушаа партийна, советскэ ба газартаряалангай органуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд бодото хэмжээ абаха ёһотой. Адуу малые һайнаар харууһалха, үбэлэй бэлшээрине зүбөөр эмхидхэхэ, үбһэ тэжээл гамтайгаар гаргашалха асуудалнууд тушаа колхозуудай правлени болон партийна эхин организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд гол анхаралаа табиха үүргэтэй.

Түрүү малшадай республиканска зүблөөндэ хабаадаха һуури эзэлхын түлөө малшадай дунда социалистическэ мүрысөө хаа-хаанагүй үргэнөөр эрхилхэ угаа шухала хэрэг мүн.

ВКП(б)-тэй айкомууд ба ажалшадай депутадуудай гүйсэдхэхэ комитедүүд болбол малажал дээрэ хүдэлмэрилдэг колхознигуудай дунда нийтэ-политическэ ба эмхидхэлэй хүдэлмэрине үргэнөөр эрхилжэ, республикын түрүү малшадай зүблөөн хүртэр малай үбэлжэлгын түрүүшын үдэртэ элирүүлэгдэһэн дутуу дунда зүйлнүүдые бүримүһэн усадхажа, энэ зүблөөние угтаха бэзэ гэжэ сохом найдагдана.

СССР-эй Верховно Советтэ һунгалтануудые хэхэ һунгуулиин участогууд бии болгогдобо

Улан-Удэ городой ажалшадай депутадуудай Городской, Железнодорожно, Заводской ба Пригородно районуудай исполкомууд болбол СССР-эй Конституциин 34 ба 35-дахи статьянуудай болон «СССР-эй Верховно Советтэ һунгалтануудые хэхэ тухай дүримэй» 27, 28, 32, ба 34-дэхи статьянуудай үндэһөөр һунгуулиин участогуудые таһалжа батална.

Городской район соо 21, Железнодорожно район соо 17, Заводской район соо 19 ба Пригородно район соо 10 һунгуулиин участогууд бии болгогдоо.

Түрүү малшадай республиканска зүблөөндэ хабаадалсаха эрхэ олохын түлөө тэмсэгты!

ХОНИШОДОЙ МҮРЫСӨӨН

Малажалые хүгжүүлхэ гүрэнэй түсэб зүһэн бүреэр үлүүлэн дүүргэжэ, тэдэнһээ абтаха ашаг шэмыень дээшэлүүлһэн хэдэн олон түрүү фермэнүүд Түнхэнэй аймагай малажалай выставкэдэ хабаадалсаһан байна.

Тэдэнэй дунда Молотовой нэрэмжэтэ колхозой хониной товарна фермэ (даагшань нүхэр С. Д. Шохонова) оролсоно. Тус фермын хонишод 1945 он соо эсэшэ-сусашагүйгөөр ажаллажа, урдынхиһаа улам ехэ амжалта түйлаһан байха юм. Нооһо хайшалха түсэбөө 114,7 процент дүүргэһэниинь тус фермын хонишодой түрүүшын амжалтануудые гэршэлжэ үгэнэ. Эндэхи хонишод байгуулагдаһан даалгабариин ёһоор нэгэ хонин бүриһөө 1,6 килограмм нооһо хайшалхын орондо 1,8 килограмм хайшалжа абаа.

Тэрэнэй ашаар, фермын хэдэн түрүү хонишод ажалай нэмэлтэ түлбэри болгон хэдэ-хэдэн килограмм нооһо абаа.

Фермые даагша нүхэр Шохонова гэгшэ хони, ямаанай тоо толгойе олошоруулан, тэдэнһээ абтаха ашаг шэмые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ бүхы шадабаряа гаргадаг юм. Нүхэр Шохонова гүүрт бүхэнэй хонишодой хүдэлмэридэ үдэр бүри туһаламжа бэ хүтэлбэри үзүүлдэг байна. Тиигэжэ нүхэр Шохонова хонишодой дунда хүндэтэй болонхой. Фермын нэгэшье хонишон Шохоновагай үгэһэн даалгабарине саг соонь дүүргээгүй байдаггүй юм.

1945-46 онуудай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлые энэ фермын хонишод хаһа болзор соонь, һайн шанартайгаар дүүргэжэ, бүхы байра байдалаа дулаанаар ба һаруулаар заһабарилаа.

Малажалай түрүүшүүлэй аймагай суглаанда хабаадагшадай хандалгые зүбшэн хэлсэжэ һайшаагаад байхадаа, дурсагдагша фермын бүхы хонишод үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ эбтэй эдибхитэйгээр оролсожо, тодорхой уялгануудые абаһан байна. Эдэнэй абаһан уялганууд соо үбэлэй бэлшээрине зүбөөр хэрэглэжэ, адуулгые онсо һайнаар эмхидхэхэ, түл абалгые эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтажа, нэгэшье хурьга хоролтодо оруулхагүй ябадалда тусгаар шухала пунктнууд бэшэгдэнхэй. Тиин, фермын хонишон бүхэн тусхай уялгануудые абажа, өөһэд хоорондоо мүрысэһэн байна.

Үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ үргэн далайсатайгаар оролсоһон энэ фермын хонишод абаһан уялгануудаа заатагүй дүүргэхын түлөө мүнөөнһөө абаад тэмсэжэ байха юм.

Аймаг соо дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ эдээн шэнги эдибхитэйгээр оролсоһон Түнхэнэй малажалай түрүү зэргын фермэ, гүүртнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд үбэлые амгалан тайбанаар дабажа гарахын түлөө хормойгоо шуужа оролсобо. Тэдэнэрэй олонхидынь зун намарай бэлшээрине зүбөөр хэрэглэжэ, үхэр малаа тобир тарган болгоһон байна. Тэрэшэлэн адуу малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлые саг болзор соонь, һайн шанартайгаар шиидхэжэ гараһан байха юм.

Иимэ амжалтануудые түйлажа, аймаг соо түрүүлһэн фермэ, гүүрт болон малшад тээсгэн үнгэргэгдэһэн малажалай выставкэдэ олоороо хабаадалсажа, түрүү дүршэлөө халан абалсаа.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВ.

Түлнүүдээ хоролтогүйгөөр тэнжээбэ

Кировэй нэрэмжэтэ колхозой һүнэй-товарна фермын түрүү һаалишад 1945 ондо түл абаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэнэй түлөө хэдэн олон тугал, хурьгадые ажалай нэмэлтэ түлбэри абаба. Тус фермын һаалишад 220 тугал абажа, нэгэшье хоролтогүйгөөр тэнжээһэн байна.

Фермын түрүү һаалишан Намжима Жабаева гэгшэ 18 үнеэ түрүүлжэ, 18 тугал тобир тарганаар ондо оруулаа. Тэрэшэлэн һаалишад Омжир Очирова, Гунжит Шарапова гэгшэд харууһалдаг үнеэдээ бараниинь түрүүлээд, түлнүүдынь хоролтогүйгөөр тэнжээһэн байна. Тэрэнэй түлөө дээрэ нэрлэгдэгшэ һаалишад барандаа ажалай нэмэлтэ түлбэри абаба.

Энэ жэлдэ түл абаха түсэб үлүүлэн дүүргэһэнэй түлөө тус фермын 16 түрүү һаалишадта ажалай нэмэлтэ түлбэри үгтэһэн байха юм.

Фермые даагша Б. Хандажапов гэгшэ гүрэнэй түсэб үлүүлэн дүүргэхэ ябадал хангаһанай түлөө 5 толгой эбэртэ бодо мал ажалай нэмэлтэ түлбэри болгон абаа.

Фермын хүдэлмэрилэгшэд ажалай нэмэлтэ түлбэри абажа, парти ба правительствын халуун анхаралаар баясаад, үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлые амжалтатайгаар шиидхэжэ гараа. Энэ фермын малай бүхы байранууд һайн шанартайгаар заһабарилагдажа, урин дулаан болгогдоһон байха юм. Хохир дэбисхэр болон түлеэ мэтын хэрэгсэлнүүдые фермын гүүрт бүхэн саг соонь бэлэдхээ.

Эндэхи малшад 1945-46 онуудай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэжэ, ерэхэ жэлдэ гүрэнэй түсэб үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэ эршэмтэйгээр оролсохобди гэжэ үнэн үгэеэ үгэнэд.

А. БУДАЖАПОВ
Зэдын аймаг.

Гүрэнэй түсэб үлүүлэн дүүргээ

Хони, ямаа үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэбые дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхын түлөө хормойгоо шуужа оролсоһон түрүү фермэ, отара болон хонишод хэлэһэн үгэеэ хэрэг дээрэнь бэелүүлдэг байна.

«КИМ» (Бичура) колхозой хониной-товарна фермын хүдэлмэрилэгшэд социалистическэ мүрысөөндэ бултадаа оролсоод, 1945 ондо хони үсхэбэрилхэ түсэб заатагүй үлүүлэн дүүргэхэ, үбэлжэлгые саг соонь, һайн шанартайгаар үнгэргэхэ мэтын уялгануудые абаһан юм. Тиин, тус фермынхид энэ уялгаяа дүүргэхын түлөө бүхы хабаяа гаргаһан байна. Тэрэнэй ашаар, фермын хүдэлмэрилэгшэд хони, ямаа үсхэбэрилхэ түсэбөө 146 процент дүүргэһэн байха юм. 1945 ондо брынзэ ба нооһо тушааха түсэбүүдээ бүримүһэн дүүргээ. Фермын түрүү хонишод зун-намарай үеын адуулгые зүбөөр эмхидхэжэ, хонин һүрэгүүдээ тобир тарган болгоо.

Тэрэшэлэн үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлые хаһа соонь үнгэргэжэ, байра байдалаа урин дулаанаар заһабарилһан байха юм.

Хониной-товарна фермые даагша Басан Цыренова гэгшэ хонишодой ажал хүдэлмэрие зүбөөр эмхидхэжэ шадаа. Нүхэр Цыренова үбэлэй үедэ хонишодой ажалые бүри һайнаар эмхидхэжэ, үшөө ехэ амжалтануудые түйлаха ябадал хангахаар бэеэ уялгалба.

О. ГРИГОРЬЕВА.

Түрүү малшадай дүршэлһөө

ЗАЛУУ ХОНИШОН ЖАРНИКОВАГАЙ ХӨӨРЭҺЭНҺӨӨ

Екатерина Филипповна Жарникова гэгшэ 15 наһатай байхаһаа хойшо колхозой хонин һүрэгые харууһална. 1940 ондо «Красная заря» колхозой хониной-товарна фермэдэ хүдэлмэрилхөөр түрүүшынхеэ ерэхэдээ юэежэегүй бишихан басаган байһан юм гэжэ нютагаархиниинь мүнөө хэлсэдэг. Тиигэбэшье, хони адуулхадаа фермын дүршэлтэй хүдэлмэрилэгшэдэй заабарие хүндэтэйгөөр хүлеэжэ, һургаал абадаг дээрэһээ тэрэ дары шадабаритай хонишон болоо һэн.

Мүнөө жэлдэ Екатерина Жарникова хори наһаяа гүйсөө. 5 жэл соо хониной-товарна фермэ дээрэ хүдэлмэрилжэ баялиг дүршэлтэй болоһон Екатерина Филипповна жэл ерэхэ бүри хонин һүрэгүүдые олошоруулжа, тэдэнһээ абтаха эшэ шэмые дээшэлүүлдэг түрүү хонишон болонхой.

Һаяхан болоһон Кударын аймагай малажалай выставкэдэ хабаадалсаһан Екатерина Филипповна Жарникова гэгшэ хони харууһалдаг дүршэл шадабари тухайгаа хэдэхэн үгөөр хөөрэжэ үгэһэниинь иимэ:

— Анхан түрүүн 15 наһатайдаа хониной-товарна фермэ дээрэ ошоходоо, колхозно һүрэгүүдэй олониень гайхаа һэм. Дун сагаа хонидой дунда гансаараа ороод хони хурьган бүхэниие зүһэлэн танижа, тэдэнэртэ тусхай нэрэнүүды олохын түлөө түрүүшээр бүхы һаналаа табидаг байгааб. Тиигэһээр байтараа олохон хонидые зүһэлжэ, хаанашье, ямаршье олон хонидой дунда ябаа һаань танижа илгаха шадалтай болоо һэм. Энэ табан жэл соо хонидые ямар сагта, ямараар харууһалха, хаагуур адуулхада ашатай туһатай байдагынь мэдэхэ болооб. Зунай сагта хонидые үглөөгүүр эртэ бэлшээридэ гаргажа, һэрүүн байхада эдеэлүүлхэ хэрэгтэй. Тиигээд үдын халуунда һүүдэр газарта хүргүүлхэ, саг соонь үһалха ёһотой юм. Түлэг халуунай буурамсаар хонидоо һөөргэнь гаргажа бэлшээхэ хэрэгтэй байна. Хонидые үдэшэ үглөөнэй һэрүүе үрьдижэ адуулаагүй һаа, үдэрэй халуунда хүргаад эдеэлдэггүй юм.

Зун-намарай үедэ хонин һүрэгые һайнаар адуулжа, таргалуулха гээшэ угаа ехэ удхашанартай. Юуб гэхэдэ, зун намарай үедэ шэмэтэй һайхан хагда ногоондо эдеэлжэ, шадал шэнээтэй болоһон хони ямаан үбэл, хабарай хатуу сагые амгалан тайбанаар дабажа гарадаг байха юм. Хэрбээ хонидые зун намарай үедэ, мүн үбэлэй түрүүшын үедэ саһанай бага байхада тарга дуулжа шадаагүй һаа үбһэ тэжээл хомор байһан жэлдэ йлангаяа бэр хэшээлтэй байдаг. Муу бэлшээрээ ханамжагүйгөөр адуулагдаһан хони ямаан хэзээшье өөдэлдэггүй хоро заңлаа ябадаг байна.

Хонин бүхэнөө тураангүй жэлэй дүрбэн сагта тобир тарган байлгахын тулада анхан түрүүн бэлшээрээ зүбөөр хэрэглэжэ, адуулгые али бүхы шадалаараа амжалтатайгаар үнгэргэдэг байнаб. Энэ жэлдэ бүхы хонидоо хээрын бэлшээридэ адуулжа, дунда ба дундаһаа дээшэ шадалтай болгоо һэм. 1945 ондо 110 хонинһоо 141 хурьга абажа бүгэдынь элүүр энхээр ба тобир тарганаар ондо оруулжа байнаб. Хонидоо һаахаяа болимсоороо хурьгадтайнь ниилүүлжэ, хамтадань адуулдаг болоо һэм.

Манай фермын хүдэлмэрилэгшэд үбэлэй үедэ хонин һүрэгтөө бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэнхэй. Бидэнэр 7 гектар газарта фермэ шадарай тарилга хэжэ, 600 центнер тэжээл абаабди. Мүн өөһэдымнай хүсөөр 2000 центнер эрхим шанартай үбһэн бэлэдхэгдээ.

Үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлые амжалтатайгаар үнгэргэхын түлөө манай фермын хонишод горьтойхон оролдолго гаргаһан байна. Тэрэнэй ашаар, хони ямаадай бүхы байра байдал заһабарилагдажа, урин дулаан болгогдоһон байха юм.

Иигээд байхадаа, миниин урдахи түрүүшын уялга юуб гэхэдэ, үбэлэй үедэ хони хурьгадаа улам һайнаар харууһалха, хонидоо бараниинь түрүүлжэ түлнүүдээ бүрин бүтэн байлгаха ябадал болоно.

Б. ЦЫРЕНОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ. Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой түрүү хонишон Долсон Найдановна ***ЧИМИТОВА:*** *Энэ нүхэр 1945 ондо хони үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэб 105 процент, нооһо хайшалха түсэб 103 процент дүүргэһэн байха юм.*

Түрүү хонишон Чимитовые Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой члэнүүд Национальностьнуудай Советтэ һунгалтануудые хэхэ республиканска һунгуулиин комиссиин составта нэгэн дуугаар дэбжүүлһэн байна.

А. Поповой фото

ГАШЕЙНХИДАЙ УРЯАЛААР

Итанцын МТС-тэ

Трактор ба хүдөө ажалай машина зэмсэгүүд болон комбайнуудай заһабарилгые болзорһоонь урид, эрхим шанартайгаар үнгэргэхын түлөө социалистическэ мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай Гашейн МТС-эй эрэгтэй эмэгтэй тракторист, комбайнер, хүдэлмэришэд, албахаагшадай хандалгын радиогоор туньхаглагдаһан дары Итанцын МТС-эй коллектив өбтэйгээр сугларжа, хамтын суглаа хэбэ. Тиин, эндэ сугларһан тракторист, комбайнер болон бүхы заһабарилагшад трактор ба хүдөө ажалай машина зэмсэгүүдэй намар-үбэлэй заһабарилгые гашейнхидай байгуулһан болзор соо дүүргэхэ хэмжээнүүдые хараалһан уялгануудые абажа, социалистическэ мүрысөөндэ эршэмтэйгээр оролсоо.

Тэрэшэлэн гашейнхидай хандалгада харюу болгон тус МТС-эй тракторна бригада, комбайнова агрегат, заһабарилагша бүхэн хабарай тарилга ба хуряалгые үгтуулан машина зэмсэгүүдээ эрхим шанартайгаар бэлэдхэхэ уялгануудые абаһан байха юм.

Нүхэд Помулева, Шташник гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг тракторна бригадануудай заһабарилагшад өөһэдынгөө машина зэмсэгүүдые саг болзор соонь бэлэн болгохын түлөө үдэр һүнигүй хүдэлмэрилхөөр бэеэ уялгалбад.

Итанцын МТС-эй коллективэй эрэгтэй эмэгтэй тракторист, комбайнер, хүдэлмэришэд ба албахаагшад гашейнхидай үүсхэлые халуунаар дэмжэжэ, социалистическэ мүрысөөндэ нэгэн хүн шэнгеэр оролсоод байхадаа, заһабарилгаар дутуутай байһан ябадалаа ябуул усадхаха шухала зорилго урдаа табиба. Энэ МТС-эй коллектив байгша оной декабриин 1-эй мэдээгээр 7 культиватор, 2 сеялкэ, 3 трактор мэтын машинануудые заһабарилһан байба. Мүнөө хүртэр энэ МТС нэгэшье комбайн заһабарилжа бэлэн болгоогүй байһаар. Энэ хадаа Итанцын МТС-эй заһабарилагшадай трактор, хүдөө ажалай машина зэмсэгүүд болон комбайнуудай заһабарилгые болошогүйгөөр үнжагайруулжа байһан ябадал харуулна. Тиимэдэ, Гашейн машинно-тракторна станциин коллективэй үүсхэлээр социалистическэ мүрысөөндэ үргэн далайсатайгаар оролсоһон Итанцын МТС-эй тракторист ба комбайнер, заһабарилагшад абаһан уялгануудаа байгуулһан болзор соогоо, эрхим шанартайгаар дүүргэхын түлөө бүхы хүсөөрөө тэмсэхэ уялгатай болоно.

МТС-эй директор ба партийна организаци трактор, хүдөө ажалай машина зэмсэг ба комбайнуудай заһабарилгые болзорһоо урид дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ эршэмтэйгээр оролсоһон бүхы тракторист, комбайнер болон заһабарилагшадай ажалые зүбөөр эмхидхэжэ, тэдэнэртэ ажалай үндэр бүтээсэ ба эрхим шанар түйлуулхын түлөө үдэр бүри оролдохо ёһотой.

И. КИРЕЙЧУК.

Гашейнхидай уряалые дэмжэбэ

СССР-эй Верховно Советэй һунгалтануудай хүндэлэлдэ зорюулан социалистическэ мүрысөө эмхидхэхэ тухай Гашейн машинно-тракторна станциин коллективэй тракторист, комбайнер, хүдэлмэришэд ба албахаагшадай хандалгада харюу болгон, Эгэтын МТС-эй коллектив трактор болон хүдөө ажалай машина зэмсэгүүдэй заһабарилгы болзорһоо урид дүүргэхэ хэмжээнүүдые хараалһан бодото уялгануудые абаба. Тэрэнһээ хойш эндэхи заһабарилагшад темпээ улам шангадхажа байха юм.

Байгша оной декабриин 1 хүртэр тус МТС-эй заһабарилагшад трактор заһабарилха намар-үбэлэй түсэбые 88,8 процент дүүргэһэн байгаа. Һаяар үшөө хэдэн тракторнуудые заһабарилжа бэлэн болгохонь.

Тракторна бригада, заһабарилагша бүхэн гашейнхидай уряалые халуунаар угтажа абаад, намар-үбэлэй трактор заһабарилгые болзорһоо урид, эрхим шанартайгаар дүүргэхэбди гэжэ мэдүүлһэн байна.

Немецкэ сэрэгэй гол ехэ гэмтэ ябадал хэгшэдые сүүдлэхэ Нюрнбергдэхи процесс

Декабриин 2-ой үглөөнэй заседани

НЮРНБЕРГ, декабриин 3 (ТАСС). Үглөөнэй заседани дээрэ гэмнэгшэ Олдермен ингэжэ хэлээ «1938 оной апрелиин 21-дэ Гитлер сүүдлүүлэгшэ Кейтельтэй уулзахадаа, Чехословакида сэрэгээр добтолхын тулада шалтаг олохо тухай асуудалые зүбшэжэ хэлсэһэн юм гэжэ мэдэнэбди. Эгээ энэ хөөрэлдөөн болоходо, Чехословакида сэрэгээр добтолхын тулада шалтаг болгохо гэжэ, Прагада германска элшэн түлөөлэгшые алаха тухай хэлсэһэн байгаа. Ингэжэ хөөрэлдэһыень Гитлерэй адъютант Шмундт бэшэжэ абаһан байба.

Австрие булимтаран абаһанайнгаа һүүлээр, Чехословакида добтолхо гэһэн «ногоон түсэб» гэдэг зохёогдоһон байгаа. Гэмнэгшэ болбол «Хоёрдохи номерой документнүүдэй номые» сүүдтэ харуулна, тэрээн соонь Кейтель, Иодль болон Герингын приказууд, Гитлерэй хэһэн суглаан тухай Шмундтын бэшэһэн тэмдэгүүд ба бусад документнүүд бии юм. Чехословакида добтолхоор бэлдэжэ байхадаа, Германи болбол чехословацка армиин тагалга хүүлэхгүй гэжэ оролдоод, өөһэдынгөө түхеэрэлгые али болохоор далдалһан байна. 1938 оной мартын 12-то, Австрие буляан абаһан үдэртэ, Геринг болбол Австрида болоһон событинууд германо-чехословацка харилсаанда һаад ушаруулхагүй гэжэ Берлиндэ байһан Чехословацка элшэн түлөөлэгшэ Мастный гэгшые найдуулһан байха юм. «Тиигэжэ би танда үнэн үгэеэ үгэнөб»—гэжэ Геринг хэлээ һэн. Нейрат мүн лэ 1925 ондо баталһан договорой ёһоор, Чехословакиин бэеэ даалхай байлгые хүндэлхэөди гэжэ найдуулһан байгаа.

Теэд Гитлер «ногоон түсэбые» һайса шэнжэлэн үзэжэ эхилбэ гэжэ Шмундт гэгшээр дамжуулагдан генерал Кейтельдэ, генерал Браухичта үгтэһэн заабари соонь хэлэгдэһэн байба. Энэ түсэбэй гол зорилгонь хубилаагүй, харин гэнэдхээ добтолхо гэбэ.

1938 оной майн 30-да Гитлер болбол Чехословакида добтолхо тухай 4 экземпляраар хэблэгдэһэн директивэ дээрэ гараа табиба. Мүн тэрээндэ генеральна штабай подполковник Цейцлер гараа табяа һэн. Олдерменэй харуулһан документнүүд соо Чехословацка армиин буу зэбсэг тухай хуряангыгаар бэшэһэн шэнжэлэл бии. Тэрэ хадаа Гитлерэй эрилтээр зохёогдоһон байгаа. Гэмнэгшэ болбол 1938 оной июниин 18-да «К» (Кейтель гэһэн) ба «Ц» (Цейцлер гэһэн) гэжэ үзэгүүдые табиһан директивые харуулна. «Сэрэгэй хүтэлбэрилхы заршамууд» гэжэ нэрэтэй энэ директивын түрүүшын часть соо Германида эсэргүүсэжэ хариин гүрэнүүдтэй дай хэхэ аюул ерэхэгүй юм гэжэ хэлэгдэнэ. Дам саашаа «минии сэб сэхэ зорилгомни юу байнаб гэхэдэ: Чехословацка проблемые шиидхэхэ ябадал болоно. Энэ зорилгые бэелүүлхэ алибаа таатай зохид политическэ арга боломжые хэрэглэхэ гэжэ шиидээд байнаб, зүгөөр би хадаа манда эсэргүүсэн Франциин сэрэглэжэ орохогүй ба тэрээн дээрэһээ мүн Англишье хамаархангүй байха юм гэжэ лаб мэдэжэ байхадаа, Чехословакида эсэргүү дай хэхэ гэжэ шиидэхэб» гэжэ хэлэгдэнэ.

Гэмнэгшэ болбол германска зэбсэгтэ хүсэнүүдэй генеральна штабай табадахи таһагай хэблэн гаргаһан 1938 оной августын 25-ай нюуса документые абажа хэлэнэ. «Ногоон түсэбые» бэелүүлхэдээ германска авиациин үмэнэ табигдаха зорилгонуудые тодорхойлһон энэ документ хадаа эхин нюур дээрэ политическэ оршон байдал тухай хуряангыгаар бэшэнэ. Хэрбээ Франци болбол эдибхитэй сэрэгэй туһаламжа үзүүлхэ тухай Великобританиһаа тусгаар найдуулга абаад байгаа юм һаа, гансал тиихэдэ дай хахэмни гэжэ соносхохо бээ гэжэ тухайлагдана. Мүн тэрэшэлэн Советскэ Союз гээшэ баруун тээхи Державануудай тулада сэрэглэжэ дары орохо бэзэ гэжэ тухайлагдана. США болбол баруун тээхи державануудта идейно ба экономическа дэмжээргэ үгэхэ байна. Италь, Испани, Венгри, Япони хадаа таатай һайн «нейтралитет» сахиха болоно». Тиихын хажуугаар, германска командовани болбол «улаан түсэб» гээшые зохёоһон байгаа. Энэ түсэб хадаа 1938 оной июльдэ зохёогдожо, 38 экземпляраар хэблэгдэбэ. Гэмнэгшэ болбол 16-дахи экземпляраһаа абтаһан фотокопине сүүдтэ харуулна. Энэ документ болбол Чехословакида туһатайгаар баруун тээхи державануудай оролсохо болоо һаань Германиин харюу хэмжээ абахаар хараалһан байна.

Чехословакида добтолхоор бэеэ бэлдэжэ байхадаа, Германи болбол Венгриин туһаламжада лаб найдаха гэжэ оролдобо. Гэмнэгдэгшэ Иодль өөрынгөө дневник соо августын 21-26-да ингэжэ бэшэбэ: «Германида венгерскэ регент премьер-министр, гадаада хэрэгүүдэй министртэй хамта ерэбэ. Тэдэнэр хадаа германска сэрэгүүдэй туһаламжатайгаар нэгэ хэдэн жэлэй саада тэрэ дэлхэйн дай хэхэдээ хуушан хилээрээ агууехэ Венгрие һэргээн байгуулхаа байнабди гэжэ хэлэхээ ерээ. Бидэнэр ямаршье эрилтэ тэдэндэ табихагүй байнабди гэжэ ойлгуулаабди. Зүгөөр чехословацка провокациин үглөөдэршье болоод байгаа һаань, Германи тэрэ дары сэрэглэжэ орохо юм. Тэдэнэр Чехословакида эсэргүү дайнда хабаадалсаха гээ һаа,—дүүрэн аргатай. Гэбэшье Германи болбол Венгри, Польша хоёрой хоорондо арбитр боложо байхагүй бэзэ». 1938 оной августын 23-да Германиин гадаада хэрэгүүдэй министрэй ордоншонорой нэгэн Вейман гэгшэ венгерскэ министрнүүд Имреди ба Канья гэгшэдэй Риббентроп, Вейцзекер гэгшэтэй хөөрэлдэһэн тухай ингэжэ бэшэбэ: «Канья болбол хоёр асуудал табиба, түрүүшынхинь—Венгри, Бага Антантын хоорондохи харилсаан, хоёрдохинь—Чехословацка проблемэ болоно. Хэрбээ Чехословаки тушаа Гитлерэй хүсөөрөө болохо гээ һаань, Венгриин позици ямар байха гээшэб гэжэ Риббентроп асууба. Венгрнүүд хоёр бэрхэшээл тухай хэлэһэн байгаа. Тэдэнэр хадаа хэрбээ Венгриин өөрынгөө армие гаргажа хойто зүгэй талада сэрэглэжэ орохо болоо һаань, Югославиин нейтралитет баримталха тухай найдуулха гэбэ. Венгерскэ буу зэбсэгүүд һаяхан бии боложо эхилээ, тиин нэгэ-хоёр жэл соо тэрэниие бэлдэхэ хэрэгтэй гэбэ. Тиихэдэнь Риббентроп болбол Югослави гээшэ осеин державануудаар бүһэлэгдэнхэй байһан хадаа, сэрэглэжэ орохо зүрхэгүй байха бээ гэжэ хэлээ. Румыниин бүри хүдэлхэшье арганьгүй. Англи Франци гээшэ мүн лэ номгон байха. Англи хадаа, өөрынгөө империие алдаха гэхэгүй байха. Риббентроп болбол хэн шалгалта хэхэ һанаатайб тэрэ хадаа акцида хабаадалсаха үлэмжэ һайн арга-боломжые хэрэглэхэ ёһотой гэжэ дахин дабтаба.

Энэ документ соо Хорти Гитлер хоёрой хөөрэлдэһэниие бэшэжэ абаһан тэмдэгүүд бии. «Хорти болбол Англиин позици дээрэһээ айжа байһанаа далдалхаа һанаагүй. Зүгөөр тэрэ хадаа Чехословакида эсэргүү дайнда Венгри хабаадалсаха һанаатай байгаашыень мэдүүлбэ. Обед болоһоной һүүлээр господин Имреди гэгшын фюрертэй хөөрэлдэхэдэнь, би Венгриһээ юушье эринэгүйб гэжэ Гитлерэй ойлгуулхадань, нэгэ бага һанаагаа амарһан байгаа. Фюрер болбол Чехословакида хэзээшье добтолхо сагаа мэдэнэгүйб гэһэн байгаа. Тиихэдээ обедтэ байлсаха дуратай хүн тэрэниие түхеэрэхэдэнь хабаадалсаха ёһотой юм гэжэ Гитлер хэлээ. Хэрбээ Венгриин генеральна штабуудтай хэлсээ хэжэ эхилээ юм хадань, фюрер тэрээндэ арсахагүйб гэбэ. Хэрбээ обедлэхэ һанаа юм хадаа обед бэлдэхэ ябадалда хабаадалсаха ёһотой—гэжэ Гитлерэй һанаргүйгөөр хэлэхэдэнь венгрнүүд бололгото болоһон байгаа. Гэмнэгшэ болбол 1938 оной августын 25-да Венгриин гадаада хэрэгүүдэй министр Канья гэгшын Риббентроптой хөөрэлдэһэн тухай Вейцзекерэй бэшэжэ абаһыень уншажа үгэнэ. Тэрээн соонь ингэжэ хэлэгдэнэ:

«Чехословакитай Германиин дай хэжэ ороо юм һаань, Венгриин али тухай сэрэгэй түхеэрэлгэтэй болоод байһыень хараха гэхэдэнь Канья болбол минии орон хадаа сэрэгэйнгээ хүсые ехэ болгохын тулада нэгэ-хоёр жэлэй болзор хэрэглэхэ байна гэбэ. Тиибэшье, мүнөөдэр хөөрэлдэхэдөө Венгриин сэрэгэй байдал яһала хангалтатай гээшэ гэжэ хэлээд, минии орон хадаа Германи, Чехословаки хоёрой арсалдаанда энэ оной октябриин 1-һээ хойшо хабаадалсажа шадахаар бэлэн байна гэжэ хэлээ һэн.

Саашаа гэмнэгшэ болбол Чехословаки Германи хоёрой арсалдаанда Италиин ямараар хандаха байһан тухай хэлэнэ. Чехословакида добтолхо гэжэ Германиин түсэблэн хараалһан бэлэдхэлые Муссолини хүсэд һайшаагаад, хэрбээ Чехословакиин талада сэрэглэхэ һанаа хадань, Францие һаатуулха хэмжээ абахаб гэжэ найдуулһаниинь документ дээрэһээ элирнэ. 1938 оной июлиин 18-да Риббентроп болбол Италиин элшэн сайд Аттолико гэгшэтэй хөөрэлдэһэн байгаа. Тиихэдээ Риббентроп болбол Чехословакида добтолхо гэжэ Германиин һанаархажа байһан тухай итальянецуудта хэлэжэ үгөө һэн. Августын 27-до Аттолико дахяад Риббентроптой уулзажа, Чехословакида добтолхо үдэр саг тухай Риббентропһоо Муссолини һуруулна гэжэ хэлэһэн байгаа.

«Дары дээрэ энэ болзор тухай юушье хэлэхэ аргамнигүй. Зүгөөр, Муссолини хадаа манай шиидхэбэри тухай хэнһээшье түрүүн дуулаха байха гэжэ найдуулааб»—гэжэ Риббентроп тэмдэглэбэ.

Чехословакида Германиин добтолхо һанаатай байһан тухай хэлэхэ зуураа, гэмнэгшэ Олдермен болбол Иодлиин дневник сооһоо абажа уншана. 1938 оной сентябриин 6-да Иодль ингэжэ тэмдэглэбэ: «Генеральна штабай начальник артиллериин генерал Гальдер гэгшэ Венгриин генеральна штабай начальник Фишер гэгшэтэй уулзажа хөөрэлдэбэ. Тиихэдээ добтолхо хэхэ үдэр тухай венгрнүүдтэ нэгэ юумэ ойлгуулха һэмди гэжэ фюрер хүсэнэ гэжэ тэрээндэ би хэлэбэб». Сентябриин 8-да Иодль ингэжэ тэмдэглээ: «Генерал Штюльпнагель болбол түсэбые бэелүүлхэ үдэр тухай армиин верховно командовани 5 үдэр соо дуулаад байха юм гэжэ бэшэгээр найдуулга үгэхые гуйба. Би тэрэниие зүбшөөгөөб. Тиин бусад нанинууд маниие буруушааха байһаниинь мэдээжэ, бидэнэр өөрсэниие тэсэжэ гараха ёһотойбди». Сентябриин 10-да генерал Иодль болбол: «генерал Гальдер Нюрнбергһээ бусажа ерээ. Ажалай алба хүүлхэ таһагуудые сентябриин 15-һаа хойшо армиин верховно командованида мэдээтэй болгохо тухай декретэ фюрер гараа табиба гэжэ намда дуулгабаа», гэжэ бэшэһэн байгаа. 1938 оной сентябриин 11-дэ Иодль ингэжэ бэшэһэн байна гэбэл: «Мүнөөдэр би пропагандын министерствын статс-секретарь Янке гэгшэтэй хэрбээ уласхоорондын эрхые эбдэхэ ёһотой болоо юм һаа, мүн тэрэшэлэн энэ эрхые дайсанай эбдэхэ болоо юм һаань тэрэниие хайшан гээд хэрэглэхэб гэһэн асуудал тушаа хөөрэлдэһэн байнаб» Эндэ гэмнэгшэ болбол оройдоо 7 экземпляраар зохёогдожо бэлдэгдэһэн «Уласхоорондын эрхые эбдэһэнэй дашарамда пропаганда хэхэ тухай» гэжэ нэрэтэй тон нюуса документ уншажа үгэнэ. Тэрэ документ соо иимэ графанууд бии байна гэбэл: а) хёморолнууд, в) уласхоорондын эрхэдэ хандаха үльгэр жэшээнүүд д) сэрэгэй хуулиие урдаа барижа бэеэ зүбтүүлхэ, е) пропагандын министерствын линии. Уласхоорондын эрхые хайшан гээд эбдэхэ тухай эдэбын үльгэр жэшээнүүд энэ документ соо хараалагданхай ба пропагандистска зүбтүүлгэн бэлдэгдэнхэй байна.

Энэ документ дээрэһээ харахада германска фашистнууд дайн сэрэгые зэрлиг муухайгаар хэхэ аргануудые эртээнһээ зохёоһон, тэрээн тухай өөһэдынгөө сэрэгүүд болон пропагандын органуудта заабари үгэһэниинь элеэр харагдана. Жэшээнь, «Жэшээнүүд» гэһэн графа соо ингэжэ хэлэгдэнэ: «Прагада агаарһаа добтолхо үедэ тэндэ британска посольство һандаргагдаха болоно». «Дайнай хуулиие урдаа барижа бэеэ зүбтүүлхэ» гэһэн графа соо хэлэгдэхэнь хадаа: «Иимэ ушар болоод байхадань британска посольство гээшэ бомбодологдожо орохо ёһотой байһан сэрэгэй байрбарилгануудта тон дүтэ байбал гэжэ шалтаг барижа олон зондо ойлгуулбал һайн байха» гэнэ. Мүн тэрэшэлэн «уршагтай юумэ болобо гээ»—гэжэ хэлэхэдэшье болохо. Түүгээдэ үльгэр жэшээнь хадаа «Чехүүд газ хэрэглэбэ гэһэн мэдээсэл абтаһан дээрэһээ бидэнэй газовой снарядуудаар буудалга сэрэгүүдтээ захиралта үгэ юмди» гэхэ мэтэ байна...

Үглөөнэй заседани ингээд дүүрэһэн байгаа.

БЕЛГРАД. Сава мүрэн тээшэ харахада иимэ байна.
Е. Халдейн фото (ТАСС-эй Фотохронико).

Мартамхай үбшэндэ дайрагдаһан манай нэгэ нүхэр

Үнэр наһатай болоно
Үбгэн буурал болоогүй,
«Хорёод наһанай холшорхоншье һаа»
Хамагые мартадаг нүхэр бии.

Мартамхай болодог энэ үбшэ
Магад нэгэтэл халдаһан хүн
Эдэгээхэ гээшэ бэрхэтэй юм
Эм аргань олдоогүй.

«Хамшаг, балаган, тахалһаашье
Ханигүй муухай үбшэн»—гээд,
Арад зон соо хэлсэжэ
Али болохоор шоолодог.

Энэ үбшэнһөө зарьмашуулай
Эртээнһээ һэргылхые хүсэһэндөө,
Үгын толгой холбуулжа
Үбгэн Мархай шүүмжэлхэнь.

Аргалай утаагаар манарһан
Ормаг дүүлгэ эшэгы соо
Манай бурят эхэнэрһөө
Манай хүйхэр түрэһэн юм.

Доодо Хүтэлэй һургуулиин
Долоодохи класс дүүргэхэдээ,
Багадаа наадаһан хүүгэдээ
Барандань мартажа эхилээ һэн.

Аадуун Шулуунай һургуулиин
Арбадахи класс дүүргэхэдээ,
Тоодо һургаһан багшаяа
Тоожо мэндэшэлхээ болишобо.

Аймагай центр үйлсөөр
Айлгуур өөэн янзатай,
Хүзүүндээ хатьхатай юумэдэл
Хүжэгэр ябадаг болошобо.

Таниха өөрынгөө нютагта
Тарилга дүүргүүлхээ ерэхэдэнь
Урдандаа хүршэ айлнуудһаань
Олон мартагдаһан байба ха.

Ан абалаг конторојо
Ахалагша толгой болоходоо,
«Гансааран бүхы аймагые
Гартаа барнаб»—гэжэ хэлээ.

Колхозһоо ерээшэ эсэгэнь
Конторойнь үүдэ тоншонгүй,
Хүбүүндээ сэхэ орошон гээд
Хүндэ зэмэ амсабал ха.

Аяар холоһоо ахынгаа
Арайхан гэжэ звонилхада,
«Хэн аха гээшэбши?
Хэрэгээ хэлэ!»—гэбэл ха.

Городһоо телефоноор хөөрэлдэхэр
Городойнгоо «ноёдуудһаа» бэшэдые,
Хоёрхон жэлэй үнгэрхэдэ
Хололон мартаха гэлсэдэг.

«Арад зоноо марталга
Адаг дорой хэрэг»—гээд,
Багынь нэгэ һайн нүхэр
Баруун шэхэндэнь шэбэнэһэй ха.

Чимит ЦЫДЕНДАМБАЕВ.

РЕСПУБЛИКЫН ҺОНИН

Интеллигентнүүдэй суглаан үнгэргэгдэбэ

Улан-Удын ПВЗ-гэй партийна кабинет соо Заводской районой багшанар, врачууд ба шэнжэлхы ухаанай бусад хүдэлмэрилэгшэд интеллигентнүүдэй суглаа үнгэргэбэ.

Тус суглаанда ВКП(б)-гэй Заводской райкомой секретарь нүхэр Телешков гэгшэ Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 28-дахи ойдо нүхэр Молотовой хэлэһэн элидхэл тушаа тус районой интеллигенциин зорилго тухай элидхэл хэлэбэ.

Нүхэр Телешков болбол һургуулинуудай һуралсалай шанарые һайжаруулха ба багшанарай зорилго тухай элидхэл соогоо тусгаарлан хэлэһэн байна. Мүн амбулаториин ба врачнуудай хүдэлмэриин дутуу дундые элирүүлэн харуулхаһаа гадна саашадаа тус хүдэлмэриие һайжаруулха тухай заажа хэлэбэ.

Энэ элидхэл тушаа хүбүүдэй дунда һургуулиин директор нүхэр Шубин ба ВКП(б)-гэй райкомой агитаци ба пропагандын таһагые даагша нүхэр Русаков гэгшэд хэлэбэ. Мүн тэдэнэр һунгуулиин бэлэдхэлэй хүдэлмэриие ябуулха хэрэгтэ интеллигентнүүдэй хабаадалсаха шухала байһые зааба.

Суглаанда хабаадагшад тус районой бүхы интеллигенцидэ хандалга бэшэг батлан абаба.

Колхозой комсомольско эхин организацинуудай секретарьнуудай курса нээгдэхэнь

Декабриин 10-да ВЛКСМ-эй обкомой дэргэдэ колхозой комсомольско эхин организацинуудай секретарьнуудые бэлдэхэ курса хүдэлмэрөө захалхань. Тус курсада һурагшадта СССР-эй Конституци, ВЛКСМ-эй устав, «Советскэ Союзай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн тухай» нүхэр Сталинай түүхэтэ ном, колхозно байгуулалта тухай лекцинүүдые ВЛКСМ-эй обкомой ба горкомой хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд уншаха байна.

Тэдэ һурагшад нэгэ һарын турша дотор культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд, музей ба ПВЗ гэхэ мэтэ газарнуудаар ябажа хараха юм.

75 наһатай ангууша Сидоров

Үбэл боложо, һэбхигэр сагаан саһаар ой тайга хушагдаба. Аймаг бүхэнэй мэргэжэлтэ ангуушад буу зэбсэгээ барижа, агнууриингаа хүдэлмэридэ гараад, аза талаантайгаар бусажа байна.

Жэл бүхэндэ өөрынгөө үндэр амжалтануудаар суурхадаг далан таба наһатай ангууша нүхэр Иван Александрович Сидоров болбол мүн энэ жэлэй агнууриин үе соо өөрынгөө алдар солые алдангүй һайнаар хүдэлмэрилжэ байна. Нүхэр Сидоров болбол декабриин нэгэнэй мэдээнэй ёһоор дүрбэ мянга гурбан зуун хорин түхэриктэ ондаторай арһа тушаажа, 1945 оной дүрбэдэхи кварталай ба 1946 оной нэгэдэхи кварталай даалгабарита түсэбые уридшалан 288 процент дүүргэбэ.

Тус үбгэнэй оролдосотой һайнаар хүдэлмэрилһэнэйнь урмада хүсүүлэн Кабанскын аймагай гүрэнэй ондаторай ажахын конторын директор нүхэр Морышев болбол нүхэр Сидоровай тушааһан ангай арһанай сэндэнь элдэб зүйлэй эд, эдеэ хоолой зүйл үгэбэ. Жэшээлхэдэ, нүхэр Иван Александрович 7 центнер 74 килограмм гурил, 103 метр элдэб зүйлэй бүд, 51 килограмм крупа, 10 килограмм тамхи, 153 килограмм керосин, 32 килограмм сахар, 4 килограмм сай гэхэ мэтэнүүдые абаһан байха юм.

Мүн лэ ангууша нүхэр Сергей Ефимович Корытов амжалтатай һайнаар агнажа, гүрэндөө 468 ондаторай арһа тушаагаад, дүрбэ мянга зуун арба найман түхэригтэ элдэб зүйлэй эд бараа абаба.

Кабанскын аймагай ангуушадай дунда нүхэд Сидоров, Корытов мэтэ ангуушад олон байна. Тиимэ дээрэһээ гүрэнэй ондаторай ажахын тус аймагай конторо 1945 оной дүрбэдэхи кварталай даалгабарита түсэбые нэгэ һара уридшалан 105,2 процент дүүргэбэ.

Е. РИНЧИНОВА.

Критикэ ба библиографи

Дүүдэй-баатар*)

Уранзохёолшо Хоца Намсараевай «Дүүдэй-баатар» гэжэ багашуулда зорюулагдажа бэшэгдэһэн номые манай Бурят-Монголой гүрэнэй хэблэл һаяхан гаргаба. Энэ номой үгэ найруулга тухай магтажа хэлэлтэгүй эли юм. Бурят-монгол арадайгаа аман зохёолые хэнһээшье үлүүгээр мэдэдэг олондо хүндэтэй манай хуушанай уран зохёолшо, энэ шүлэг зохёолдоо арадайгаа уран удхатай мэргэн сэсэн үгэнүүдые ниидээд олые хэрэглэһэн байна. Тиимэһээ энэ зохёол уншахада хүнгэн, новор ба шагнахада һонирхол ехэтэй боложо шадаа.

Энэ ном хадаа нүхэр Х. Намсараевай үнгэрэгшэ жэлдэ мүн хүүгэдтэ зорюулжа зохёоһон «Абын ангууша хүбүүхэй» гэжэ тодороо хэлэ-хэлэн дутагдалнуудтай номһоо өөрынгөө удха шанарай талаар һайн тээшээ ялгархашагүйгөөр илгарна.

Уранзохёолшо өөрынгөө энэ ном соо манай бурятай байдалые харуулна. Дүүдэй-баатар адуу малаар олон хүлэг мориноор баян, өөрынгөө һайхан хатантай хамта хонгор һайхан нютагтаа амар амгалан һуужа байгаа.

Дүүдэй баатарай энэ байдалые манай советскэ арадуудтай дайнай урдахи байдалтай жэшээлэжэ болоно. Өөрынгөө наһата сэнгэлиг сахалан тэнюун байдалайгаа тухайда Дүүдэй-баатар ингэжэ хэлэнэ:

Өөһэд сэсэн хатандаа
Үгэлэн хэлэн һууба ха.
«Дүрбэн хүлэг морипо
Дүүнэд шэнги һанагшаб
Дүүхэй ганса шамайгаа
Наран шэнги бодогшоб

Дүүдэй-баатарай хараһан муу зүүдэн тэрэ амгалан жаргалта саалгидама дүүрэн байдалдань тохёолдохо муу зүйлнүүдые уншагшадта уридшалан мэдүүлнэ.

Өөһэд сэсэн хатаниинь
Тунгалаг һайхан шарайгаа
Тооһотой манатай болгоно,
Тодо гоёхон үгэеэ
Сэтэй багтай болгоно.
«Зүүдэн нойрой гэбэшье һаа
Зүн бэлигыетнай хүндэлнэб,
Зөөри һанаанай гэбэшье һаа,
Агта һүрэгыетнай хүндэлнэб»,—
гэнэ.

Хүлэг адуу һайхантай Дүүдэй-баатарай дайсан болоһон шонылые энэ үльгэрэй автор хадаа арад түмэнэй жаргал гуламтые гал түймэрөөр һүйдхэһэн шуһата Гитлертэй адлидхана гэжэ уншагшадта элитэ таагдана. Энэнь энэ зохёолой удхые гүнзэгы ба зохёолые һонирхолтой һайхан болгоно.

Хүгшэн шоно үнтыжэ,
Хүлөө урагшань жиигээд,
Хүзүүгээ дээшэнь гэдыжэ,
Һуняан шэлгээд заадана,
Амаа бага антайлган
Аляд холые шэртэнэ,—гэнэ

Сүлөөтэ арадуудтай эрхэ жаргалые һандарган добтолһон фашизмын хара хүсэнүүдые толгойлогшодой образ дээрэ хэлэгдэһэн куплет соо харагдана. Энэ зохёолдо хэлэгдэһэн дүрбэн һайхан хүлэг моридой нэгэниинь һүрэгһөө таһаржа гээгдэнэ.

Адуун соогоо алдартай
Алаг һайхан соохорынь
Аяар холо таһаржа,
Долоон хүтэлэй саанаһаа
Долги сууряа татуулан,
Үнэгэнэй төөримэ харанхыда,
Үүрэй сагаан жабар соо
Шашхан шарлан гээгдэбэ.

Хараһан муу ёрото зүүдэнэй эсэслэл ерэбэ гэжэ ойлгоод холын замда бэлэдхэжэ Дүүдэй баатар тэрэ дары мордоно.

Хүлэгөө алдаһан эзэнэй баатар дүрэ шарайе хараһан шононууд, газар гуламтаяа алдажа эхилһэн фашистнар шэнги һүрдэн улилдана.

Үндэр хадын оройһоо
Үбгэн шоно хараба;
Һүүлээ хабшан һүрдэбэ.
Һүрэг дахуул шонодоо
Һүүлшынгээ үгэ хэлэбэ:
«Ами наһамнай дүүрэжэ,
Алтан дэлхэйн альган дээрэ
Алдалан унаха болобобди» —
гэлдэнэ.

Шууд шуумар гүйлгэжэ ябаһан Дүүдэй баатарай образ габьяа зориг түгэлдэр Улаан Армиин баатар сохилтото алхамые һануулна. Энэ хүнэй сухаришагүй шумууһан добтолгоһоо айһан һүрдэһэн шононуудай үгөөр харуулхада манай хүүгэдэй литературада тон шэнэ ба һайхашаалтай зүйл болоно. Юундэб гэхэдэ бидэнэр өөһэдынгөө зохёолнуудта болоһон хамагые бэеынгээ зүгһөө ехэнхи хэлэжэ бэшэдэг дутуутай байнабди.

Амиды гараха аргагүйл.
Хүрин буурал хүлэгэйнь.
Хүсэ шадалынь хэлэшэгүй,
Хада газар харайжа
Хайрмаг шулуу дэбһэжэ,
Хатуу туруу түрүүлэһэн...

гэхэ мэтэ һүрдэһэн шононууд добтолон ороһон Дүүдэй-баатарые гайхажа, түрээнэй урда лабтай хосорһоноо мэдэрэн үймэлдэнэ.

Хүбшэ тайгын дорьбосо,
Хүбэнэг саһанай хүдэлсэ
Эрын хашхараан гараба,
Эмээлтын түбэрөөн дуулдана, —

Манай Улаан Армиин габьяа суута артиллериин газар дорьбоомо залинта гал ба олон зуун морито сэрэгүүдэй булад туруунай түбэрөөн дуулдахадал гэнэ.

Арадуудай байдал һандарган шуһата дайсадай бузар үйлэ хэрэг юугээр дүүрээ һэм, Дүүдэй баатарай адуунда добтолһон шононуудай зам харгы тон лэ тиимэр эсэслэнэ. Хүсэгдэхэ болоһон дайсан шононууд «ама шүдэ алдажа арюун шахаагаз үгэбэ».

Шуһата юумэ эдихэгүйб.
Шулуута газар гүйхэгүйб,
Хүнэй юумэ буляахагүйб
Хүйтэн жабар үгсэхэгүйб,
Яан гэжэ яалайб —

Яһан шүдэм гэмтээб—гээд шононууд арга мэхээ гаргана. «Гитлер гансааран гэмтэй» гэжэ немецко фашистнарай дайнай һүүлшын үдэрнүүдтэ хашхаралдаһыш һанаад үзэебди.

Теэд тэрэ булгаа мэхын фашистнарые үнэн хатуу хэһээлтэһээ абараагүй байшаһантай тон адли. Дүүдэй-баатарай һайхан хүлэгүүдэй дайсан шоныешье мэхэ гохонь абарбагүй.

«Шуһа мяха эдидэг
Шонын ами наһые,
Аршалха хуули байхагүй,
Арһа шүрбэһыень хуулажа,
Араа шүдыень хиртажа,
Үнэн арюун дайдаһаа
Үгы болгон дууһахаб гээд
Асатай улаан шэнэһэндэ
Араг яһыень хабшуулба,—гэжэ
хэлэгдэнэ.

Арад олоной үнэнтэ байдалые уран литературын һонирхолтой образоор харуулһан, зохёолнууд арад зондо һонирхогдодог. Иимэһээ Х. Намсараевай «Дүүдэй баатар» гэдэг энэ номынь байгша он соо хэблэгдэн гараһан номууд соо түрүүшын хүндэтэ һууринуудай нэгые үни удаанаар эзэлжэ шадахань дамжаггүй.

Тус номые уран зурагша П. Сампилов нилээд һайханаар зураглан шэмэглээ. Дорюун дошхон моридой үнгэ зүһэнүүдые болон улаасхалан хоблог шононуудые ба Дүүдэй баатарай образые этигэлтэй һайнаар зуража шадаа. Иимэһээ энэ ном хадаа манай хүүгэдтэ эрхим һайн бэлэг боложо шадаһан байна.

Ч ЦЫДЕНДАМБАЕВ.

*) Х. Намсараев. «Дүүдэй-баатар». Зурагуудынь П. Сампиловай. Бурмонгиз, 1945 он.

Харюусалгата редактор
Ц. Г. ГАЛСАНОВ.

РЕДАКЦИЬ ХЭБЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 25. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ, Унэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23; АТС—1—80; зам. редактора—7-89; ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной жизни и промышленности—7-89; сельского хозяйства—6-03; писем и переводов—6-03 (2 зв.); об'явлений—2-64 (2 зв.).

Б—00501 Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР. Тираж 5.500.